

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра «Аерокосмічних радіоелектронних систем» (№501)

РОБОЧА ПРОГРАМА ОBOB'ЯЗКОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Контрольно-вимірювальне обладнання радіоелектронних систем (назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: 17 «Електроніка та телекомунікації»
(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: 172 «Телекомунікації та радіотехніка»
(код та найменування спеціальності)

Освітня програма: «Радіоелектронні пристрої, системи та комплекси»
«Радіоелектронні комп'ютеризовані засоби»

Форма навчання: денна

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Харків 2021 рік

Розробники: Жила С.С., завідувач каф. 501, к.т.н., доцент
(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь та вчене звання)

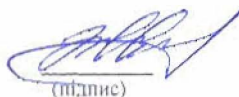

(підпис)

Робочу програму розглянуто на засіданні кафедри 501 аерокосмічних радіоелектронних систем

(назва кафедри)

Протокол № 12/20-21 від « 25 » серпня 2021 р.

Завідувач кафедри к.т.н., доцент
(науковий ступінь та вчене звання)

(підпис)

С.С. Жила
(ініціали та прізвище)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни (денна форма навчання)
Кількість кредитів – 3	<p>Галузь знань 17 «Електроніка та телекомунікації» (шифр і найменування)</p> <p>Спеціальність 172 «Телекомунікації та радіотехніка» (код і найменування)</p> <p>Освітня програма «Радіоелектронні пристрої, системи та комплекси» (найменування)</p> <p>Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)</p>	<i>Обов'язкова</i>
Кількість модулів – 1		Навчальний рік
Кількість змістовних модулів – 2		2021/2022
Індивідуальне завдання _____ (назва)		Семестр
Загальна кількість годин – 40*/90		3-й
Кількість тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2,5 самостійної роботи здобувача – 3,125		Лекції*
		24 годин
		Практичні, семінарські*
		16 годин
		Лабораторні*
	___ годин	
	Самостійна робота	
	50 годин	
Вид контролю	модульний контроль, залік	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:
40 / 50.

*Аудиторне навантаження може бути зменшене або збільшене на одну годину залежно від розкладу занять.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: надати основні відомості з принципів побудови та функціонування контрольно-вимірювальних приладів, надати майбутнім фахівцям знань з проведення інструментальних вимірювань в інформаційно-телекомунікаційних мережах, телекомунікаційних та радіотехнічних системах та визначення похибок цих вимірювань.

Завдання:

- вивчення основних понять та означень в теорії вимірювань,
- ознайомлення з класифікацією та загальними методами проведення вимірювань контрольно-вимірювальним приладами,
- вивчення типів похибок та класів точності засобів вимірювальної техніки,
- вивчення основних операцій оцінювання результатів вимірювань,
- ознайомлення з основними засобами електричних вимірювань та їх метрологічними характеристиками.

Компетентності, які набуваються:...

- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- здатність використовувати нормативну та правову документацію, що стосується інформаційно- телекомунікаційних мереж, телекомунікаційних та радіотехнічних систем (закони України, технічні регламенти, міжнародні та національні стандарти, рекомендації Міжнародного союзу електрозв'язку і т.п.) для вирішення професійних завдань.
- здатність проводити інструментальні вимірювання в інформаційно-телекомунікаційних мережах, телекомунікаційних та радіотехнічних системах.
- здатність здійснювати монтаж, налагодження, налаштування, регулювання, досліду перевірку працездатності, випробування та здачу в експлуатацію споруд, засобів і устаткування телекомунікацій та радіотехніки.

Очікувані результати навчання:

- вміння застосовувати базові знання основних нормативно-правових актів та довідкових матеріалів, чинних стандартів і технічних умов, інструкцій та інших нормативно-розпорядчих документів у галузі електроніки та телекомунікацій.
- вміння діагностувати стан обладнання (модулів, блоків, вузлів) телекомунікаційних систем, інфокомунікаційних, телекомунікаційних мереж, радіотехнічних систем та систем телевізійного й радіомовлення тощо.
- здатність до вибору методів та інструментальних засобів вимірювання параметрів та робочих характеристик телекомунікаційних систем, інфокомунікаційних, телекомунікаційних мереж, радіотехнічних систем та систем телевізійного й радіомовлення та їх елементів.

Пререквізити – вища математика, фізика, теорія електричних кіл.

Кореквізити – елементна база радіоелектроніки, сигнали та процеси, цифрова схемотехніка.

3. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1.

Змістовний модуль 1. Основи теорії вимірювань. Похибки вимірювань.

Тема 1. Основні поняття теорії вимірювань.

Загальні відомості. Історія розвитку метрології. Основні поняття вимірювань

Тема 2. Фізичні властивості і величини.

Фізичні властивості і величини. Системи фізичних величин і їх одиниць. Шкали вимірювань.

Тема 3. Класифікація вимірювань, методів та засобів вимірювальної техніки.

Класифікація вимірювань. Способи отримання результатів вимірювань. Основні операції процесу вимірювання. Методи вимірювань.

Тема 4. Засоби вимірювальної техніки та еталони одиниць фізичних величин.

Засоби вимірювань, їх види та класифікаційні ознаки. Характеристики засобів вимірювальної техніки. Еталони одиниць фізичних величин.

Модульний контроль

Змістовний модуль 2. Основні операції опрацювання результатів вимірювань. Засоби вимірювальної техніки.

Тема 1. Основні операції опрацювання вимірювань.

Загальні відомості. Нехтування похибками. Заокруглення похибок. Додавання похибок. Грубі похибки та методи їх виключення.

Тема 2. Опрацювання результатів прямих вимірювань.

Опрацювання результатів прямих одноразових вимірювань. Опрацювання результатів прямих вимірювань з багаторазовими незалежними і рівноточними спостереженнями. Інформаційна концепція вимірювання.

Тема 3. Загальні характеристики засобів вимірювальної техніки.

Класифікація і основні характеристики засобів вимірювальної техніки. Метрологічні характеристики засобів вимірювання. Аналогові вимірювальні прилади. Цифрові вимірювальні прилади.

Тема 4. Вимірювання електричних величин.

Загальні положення вимірювань електричних величин. Вимірювання струму і напруги. Вимірювання потужності. Вимірювання електричної енергії. Вимірювання коефіцієнта потужності. Вимірювання частоти. Вимірювання електричного опору в колах постійного струму.

Модульний контроль

4. Структура навчальної дисципліни

Назва змістовного модуля і тем	Кількість годин				
	Усього	У тому числі			
		л	п	лаб.	с. р.
1	2	3	4	5	6
Модуль 1					
Змістовний модуль 1. Основи теорії вимірювань. Похибки вимірювань.					
ТЕМА 1. Основні поняття теорії вимірювань.	10	2		2	6
ТЕМА 2. Фізичні властивості і величини.	12	4		2	6
ТЕМА 3. Класифікація вимірювань, методів та засобів вимірювальної техніки.	13	4		2	7
ТЕМА 4. Засоби вимірювальної техніки та еталони одиниць фізичних величин.	10	2		2	6
Модульний контроль					
Разом за змістовним модулем 1	45	12		8	25
Змістовний модуль 2. Основні операції опрацювання результатів вимірювань. Засоби вимірювальної техніки.					
ТЕМА 1. Основні операції опрацювання вимірювань.	10	2		2	6
ТЕМА 2. Опрацювання результатів прямих вимірювань.	10	2		2	6
ТЕМА 3. Загальні характеристики засобів вимірювальної техніки.	12	4		2	6
ТЕМА 4. Вимірювання електричних величин.	13	4		2	7
Модульний контроль					
Разом за змістовним модулем 2	45	12		8	25
Усього годин	90	24		16	50

5. Теми семінарських занять

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
	Разом	

6. Теми практичних занять

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
	Разом	

7. Теми лабораторних занять

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1	Дослідження роботи цифрового мультиметру	2
2	Дослідження роботи лабораторних та програмованих блоків живлення постійного струму	2
3	Дослідження роботи аналогового осцилографу	2
4	Дослідження роботи цифрового осцилографу з граничною частотою 100 МГц	2
5	Дослідження роботи генератору низької частоти	2
6	Дослідження роботи прецензійного цифрового мультиметру	2
7	Дослідження роботи осцилографу Rohde & Schwarz з граничною частотою 5 ГГц	2
8	Дослідження роботи спектроаналізатору	2
	Разом	16

8. Самостійна робота

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1	Підготовка до аудиторних занять за змістовним модулем 1, тема 1.	6
2	Підготовка до аудиторних занять за змістовним модулем 1, тема 2.	6
3	Підготовка до аудиторних занять за змістовним модулем 1, тема 3.	7
4	Підготовка до аудиторних занять за змістовним модулем 1, тема 4.	6
5	Підготовка до аудиторних занять за змістовним модулем 2, тема 1.	6
6	Підготовка до аудиторних занять за змістовним модулем 2, тема 2.	6
7	Підготовка до аудиторних занять за змістовним модулем 2, тема 3.	6
8	Підготовка до аудиторних занять за змістовним модулем 2, тема 4.	7
	Разом	50

9. Індивідуальні завдання

10. Методи навчання

Проведення аудиторних лекцій, практичних занять, індивідуальні консультації (при необхідності), самостійна робота студентів за методичними матеріалами.

11. Методи контролю

Проведення поточного контролю, письмового модульного контролю, фінальний контроль у вигляді заліку.

12. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують здобувачі

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Робота на лекціях	0...1	6	0...6
Виконання і захист лабораторних робіт	0...5	4	0...20
Модульний контроль	0...24	1	0...24
Змістовний модуль 2			
Робота на лекціях	0...1	6	0...6
Виконання і захист лабораторних робіт	0...5	4	0...20
Модульний контроль	0...24	1	0...24
Усього за семестр			0...100

Білет для заліку складається з 2 теоретичних запитань. Максимальна кількість балів за одне запитання – 50 балів. Усього можливо отримати 100 балів.

Під час складання семестрового заліку здобувач має можливість отримати максимум 100 балів.

Критерії оцінювання роботи здобувача протягом семестру

Задовільно (60-74). Мати мінімум знань та умінь. Відпрацювати всі практичні заняття. Вміти самостійно давати характеристику існуючим контрольно-вимірвальним приладам, класифікувати та розраховувати похибки вимірювань.

Добре (75 - 89). Твердо знати мінімум знань, виконати усі завдання. Показати вміння виконувати всі лабораторні завдання в обумовлений викладачем строк з обґрунтуванням рішень та заходів, які запропоновано у роботах. Вміти пояснювати складні способи діагностики точності роботи вимірвальної техніки, забезпечити налаштування параметрів цифрових вимірвачів, вміти складати технічне обґрунтування вибору методу вимірювання опрацювання результатів вимірювань.

Відмінно (90 - 100). Повно знати основний та додатковий матеріал. Знати усі теми. Орієнтуватися у підручниках та посібниках. Досконально знати усі технології, які використовуються при вимірюванні та перетворенні фізичних величин. Вміти класифікувати контрольно-вимірювальну техніку та визначати її метрологічні характеристики. Безпомилково виконувати всі лабораторні завдання в обумовлений викладачем строк з докладним обґрунтуванням рішень та заходів, які запропоновано у роботах.

Шкала оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційований залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

13. Методичне забезпечення

1) Вступ до техніки вимірювань. Конспект лекцій [Електронний ресурс] : навчальний посібник для студентів, які навчаються за спеціальністю 153 «Мікро- та наносистемна техніка», освітньою програмою «Електронні мікро- і наносистеми та технології» та за спеціальністю 171 «Електроніка», освітньою програмою «Електроніка та телекомунікації» / КПІ ім. Ігоря Сікорського ; уклад. І. Д. Шовкун, О. В. Семеновська, Т. А. Саурова. – Електронні текстові дані (1 файл: 5,17 Мбайт). – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2020. – 147 с.

14. Рекомендована література

Базова

1. Поліщук Є.С. та ін. Метрологія та вимірювальна техніка: підручник – М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. ун-т "Львівська політехніка"; 2-е вид., доп. та перероб. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2012. – 544 с.

2. Лавренова Д.Л. Основи метрології та електричних вимірювань [Електронний ресурс]: навчальний посібник / Д. Л. Лавренова, В. М. Хлистов; Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут». Київ: НТУУ «КПІ», 2016. – 123 с. <http://ela.kpi.ua/handle/123456789/15988>

3. Дорожовець М. та інш. Основи метрології та вимірювальної техніки: в 2-х т.: підручник / М. Дорожовець, В. Мотало, Б. Стадник та ін.; за ред. Б. Стадника ; Національний ун-т "Львівська політехніка". Львів : Львівська політехніка, 2005. Т. 1.: Основи метрології. – 2005. – 532 с.

4. Цюцюра В.Д. Метрологія та основи вимірювань: навч. посіб. / В.Д. Цюцюра, С.В. Цюцюра. Київ: Знання-Прес, 2003. 180 с.: іл. Вища освіта ХХІ століття.

5. Головка Д.Б. Основи метрології та вимірювань. Навч. Посібник / Головка Д.Б., Рего К.Г., Скрипник Ю.О. – К.: Либідь, 2001. – 408 с.

6. Ціделко В.Д. Невизначеність вимірювання. Обробка даних і подання результату вимірювання: [монографія] / В.Д. Ціделко, Н.А. Яремчук. Київ: Політехніка, 2002.

7. Шпінь О.П. Прикладна метрологія: навчальний посібник / О. П. Шпінь ; НТУУ "КПІ". Київ : НТУУ "КПІ", 2007. – 140 с.

8. Бичківський Р.В. Метрологія, стандартизація, управління якістю і сертифікація: підручник для вищих навч. закл. / Р. В. Бичківський, П. Г. Столярчук, П. Р. Гамула; за ред. Р. В. Бичківського ; Національний ун-т "Львівська політехніка". 2-ге вид., випр. і доп. Львів : Видавництво Національного ун-ту "Львівська політехніка", 2004. – 560 с.: табл.

Допоміжна

1. Дзюба В.Н. Електрорадиоизмерения: конспект лекций: учебн.пособ. / В.Н. Дзюба; Киев : НТУУ "КПИ", 2010. – 152 с.
2. Пронкин Н.С. Основы метрологии динамических измерений: учеб. пособ. для вузов / Н.С. Пронкин. Москв : Логос, 2003. – 256 с.
3. Кушнир Ф.В. Електрорадиоизмерения. – Л.: Энергоатомиздат, 1983. – 320 с.
4. Авдеев Б.Я. Основы метрологи и электрические измерения. – Л.: Энергоатомиздат, 1987. – 480 с.
5. Сергеев А.Г. Метрология. – М.: Логос, 2001. – 408 с.
6. Кузнецов В.А. Измерения в электронике. – М.: Энергоатомиздат, 1987.
7. Орнатський П.П. Теоретические основы информационно-измерительной техники. – К. Высш. школа, 1984. – 455 с.
8. Радкевич Я.М. Метрология, стандартизация и сертификация. – М.: Высш. школа, 2006. – 800 с.

15. Інформаційні ресурси

1. Освітній портал ТДАТУ імені Дмитра Моторного: <http://op.tsatu.edu.ua/>
2. Наукова бібліотека ХАІ: <http://library.khai.edu/>
3. Национальная библиотека Украины имени Вернадского: <http://www.nbuv.gov.ua/>
4. Библиотека технической литературы: <http://lib.toxy.cv.ua>
5. Електронная библиотека Наука и Техника: <http://www.nit.kiev.ua/>
6. Науково-виробничий журнал Міністерства палива та енергетики «Енергетика та електрифікація»
7. Науково-виробничий журнал «Метрологія та прилади» <https://mmijournal.org/index.php/journal/issue/view/20>
8. Науковий журнал «Вимірювальна техніка та метрологія» <http://science.lpnu.ua/uk/istcm/vsi-vypusky>